

30.01.2024

Група № 24

Мегей А.В.

Історія України

Урок № 15-16

Тема: Зміни в освіті. Російщення (росіянізація, русифікація). Особливості розвитку культури. Антирелігійна кампанія

Хід уроку:

1. Перегляньте відео-матеріал: <https://www.youtube.com/watch?v=CKCOyadDRSM>
2. Опрацюйте конспект уроку:

Зміни в освіті. Російщення (росіянізація, русифікація)

Основні тенденції в освіті

Освіта

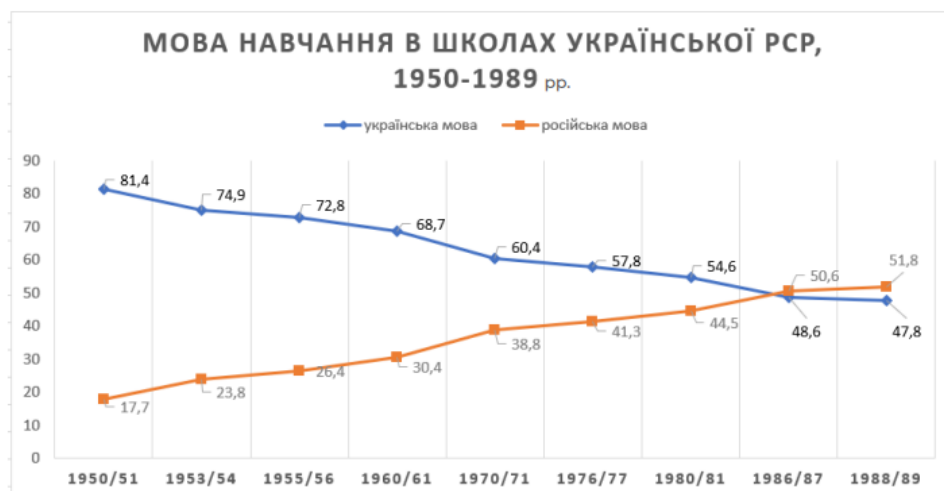
- ✓ Скасовано плату за навчання у старшій школі.
- ✓ Вводилась обов'язкова восьмирічна освіта.
- ✓ Учні мали оволодівати робітничими професіями.
- ✓ 10-річні школи перетворено на 11-річні.
- ✓ З'явилися групи подовженого дня.
- ✓ Скоротилася кількість українських шкіл.
- ✓ Російська мова переважала у вищих навчальних закладах.

Негативне явище в освіті: батьки самостійно могли вибирати мову навчання для своїх дітей. У тих умовах, за часів домінування російської мови, очевидним було те, яку мову вибиратимуть батьки, аби полегшити своїм дітям майбутній шлях кар'єрною драбиною в тодішній радянській дійсності. Таке рішення викликало хвилю протестів навіть серед вищого партійного керівництва України. Зокрема, на захист обов'язкового вивчення української мови висловлювався тодішній перший секретар компартії України Петро Шелест.

Але Хрущов наполіг на тому, щоб українську мову вивчали лише за вибором. Це призвело до **поступового скорочення українських шкіл та зростання кількості російських.**

Кількість учнів денних загальноосвітніх шкіл, що навчаються мовами	Українська РСР								
	У процентах від загальної кількості учнів								
	1950/51	1953/54	1955/56	1960/61	1970/71	1976/77	1980/81	1986/87	1988/89
українською	81,4	74,9	72,8	68,7	60,4	57,8	54,6	48,6	47,8
російською	17,7	23,8	26,4	30,4	38,8	41,3	44,5	50,6	51,8
молдавською	0,5	0,55	0,51	-	-	-	0,6	0,5	0,5
угорською	0,26	0,27	0,31	-	-	-	0,3	0,3	0,2
польською	0,04	0,04	0,04	-	-	-	0,01	0,00	0,00

Таблиця розподілу мов навчання в школах України з 1950 р. до 1989 р.

Діаграма розподілу мов навчання в школах України з 1950 р. до 1989 р.

Російщення (росіянізація, русифікація)

Навколо українців створювали максимально російськомовне середовище: масова культура, газети, книжки, телебачення, фільми та мультфільми. Але не тільки поширення російської мови, а й створення відповідного тла в навколишньому середовищі було направлено на російщення суспільства: служба в радянській армії, перейменування міст, сіл та вулиць на користь радянських чи російських діячів, активне переселення росіян в українські міста, насамперед у південно-східних областях.

Усе це було направлено на те, щоб українці поступово втрачали свою культурну та національну ідентичність.

Особливості розвитку науки

Українські вчені зробили значний внесок у розвиток не тільки радянської, а і світової науки.

Для обслуговування потреб військово-промислового комплексу, активізується розробка ракетних та космічних програм.

Найвідомішим творцем балістичних та космічних ракет став житомирянин **Сергій Корольов**, якого вважають засновником практичної космонавтики. Під його керівництвом запустили першу міжконтинентальну балістичну ракету, перший штучний супутник Землі, здійснено перший політ людини в космос.

У той час надпотужним ракетно-космічним центром стало місто Дніпропетровськ (нині — Дніпро). У цьому місті працювало особливе ракетне бюро під керівництвом Михайла Янгеля, який розробляв балістичні ракети.

Під керівництвом **Віктора Глушкова** в Обчислювальному центрі Академії наук УРСР створено ціле покоління електронно-обчислювальних машин. З Глушковым працювала **Катерина Ющенко**, яка була керівником розробки унікального комп'ютера «Київ», що міг розпізнавати друковані та рукописні літери та цифри.

Також вона розробила одну з перших мов програмування у світі — так звану Адресну мову. Конструкції Адресної мови увійшли до складу сучасних мов програмування.

В Інституті фізики АН УРСР у 1960 році до ладу привели атомний реактор.

А в Інституті електрозварювання імені Євгена Патона, який у той час очолював його **син Борис Патон**, розробляли передові технології зварювальних процесів. У 1962 році Борис Патон очолює АН УРСР.

Успішно розвивалася медицина. Зокрема, під керівництвом кардіохірурга Миколи Амосова розпочато розробку і впровадження нових метод

Особливості розвитку культури

Відносна лібералізація сприяла поживленню літературно-мистецького життя.

Творча інтелігенція скористалася послабленнями контролю з боку держави та виступала за «вільний творчий пошук».

Активно себе проявили молоді митці — це були представники вже відомої нам плеяди шістдесятництва. Їхня творчість характеризувалася свободою, демократизмом, нонконформізмом, прагненням до експериментів.

Яскравим представником був **Василь Симоненко**, у творчості якого провідну роль відігравала любов до Батьківщини. Його глибокі, щирі та безкомпромісні вірші значно вплинули на все покоління шістдесятників.

У цей час проявився яскравий талент **Ліни Костенко**. У своїх творах вона передавала оригінальні думки в досконалій поетичній формі. А глибокий і колоритний світ художнього слова поетеси став відкриттям у літературному житті України. Радянська влада піддавала цензурі її творчість, тому вона впродовж багатьох років писала «в шухляду», чекаючи можливості опублікувати свої твори. І ця можливість потім з'явиться, але вже в іншу епоху.

Нові можливості створювати твори, не обтяжені соціалістичним реалізмом, використовували представники різних мистецьких напрямів.

Живопис збагатили доробки Тетяни Яблонської, Василя Касіяна, Веніаміна Кушніра та інших.

Проте сміливі ідеї молодих митців часто наражалися на нерозуміння з боку радянських чиновників, які ретельно контролювали, аби їхня творчість не відходила від усталених канонів СРСР.

Наприклад, у 1964 році **Алла Горська** разом з Опанасом Заливахою, Люділою Семикіною та іншими створила в Червоному корпусі Київського університету вітраж «Шевченко. Мати». Напередодні відкриття за вказівкою партійного керівництва вітраж було знищено. Скликана після цього комісія кваліфікувала його як ідейно ворожий, глибоко чужий принципам соціалістичного реалізму.

Антирелігійна кампанія

У період «відлиги» хоч і були деякі послаблення режиму, але це ніяк не вплинуло на релігійну сферу, оскільки комуністичне керівництво вважало церкву своїм ідеологічним ворогом.

У цей період можна умовно виокремити **2 етапи релігійної політики держави**.

Перший почався у 1954 році ухваленням постанови, яка застерігала від адміністративного втручання в релігійні справи.

У цей час навіть збільшилася кількість церков та православного духовенства. Почали повертатися репресовані священники. У деяких громадах місцеве населення навіть подавало заяви про реєстрацію греко-католицької церкви.

Але в 1958 році почався **другий етап**, який характеризувався поновленням тиску та контролю над релігією.

Зокрема, відновили податки на будівлі. У монастирях не можна було використовувати найману працю. Чиновники на місцях мали домагатися припинення клопотань про відкриття церков. У релігійних установах та помешканнях парафіян усе частіше проводили обшуки. Вірян залякували. Зросла кількість закритих храмів та молитовних будинків.

Ці утиски призвели до появи релігійного дисидентства. Деякі священники відкрито виступали проти втручання держави в справи церкви.

Подвижник УАПЦ протоієрей Василь Романюк протестував проти переслідування вірян. За свою правозахисну діяльність він багато років перебував у концтаборах та засланні.

Антицерковна кампанія неоднозначно вплинула на життя підпільної греко-католицької церкви. Жорсткі удари, завдані по православ'ю, похитнули авторитет РПЦ у Галичині та перекреслили сподівання «возз'єднаних» священників, що в її лоні збережуть греко-католицькі храми для своєї пастви.

В умовах широкорозгорнутих антирелігійних заходів греко-католикам удалося посилити свою структуру, розширити склад єпископів.

3. Дайте відповіді на питання:

1. На похоронах В. Сосюри в січні 1965 р. А. Малишко, маючи на увазі русифікаторів, заявив: «Хай невігласи не ждуть зникнення української мови й української нації. Вони незнищенні!» Чи можемо ми не турбуватися про їхню долю? Мовляв, усе буде добре саме собою.
2. Поміркуйте, що дає підстави для пропонованого висновку. Наведіть кілька аргументів на підтвердження або спростування викладеної думки.

«Духовне життя в період «хрущовської відлиги» характеризується взаємодією різних тенденцій, непослідовністю, половинчастістю і суперечливістю реформ: демократичні прориви в окремих сферах культури фактично блокувалися збереженням позицій сталінізму на інших. З одного боку, це невдалі спроби реформування освіти, русифікація, адміністративне утвердження атеїзму, а з іншого — певне ослаблення тиску системи на культуру, розширення меж для творчої та наукової самореалізації, поява перших паростків громадського пробудження і національного відродження; вихід на літературні та суспільні обрії творчої молоді» (О. Бойко).

3. Поміркуйте: яку мету ставила радянська влада, реформуючи освіту в Україні?

4. Виконайте самостійну роботу:

1. Наприкінці 1950-х рр. у СРСР розпочалася реформа шкільної освіти, одне з положень якої передбачало вибір батьками мови навчання дітей.

Українська інтелігенція виступила проти цього положення, тому що воно:

- А створювало умови для дискримінації російської мови
- Б суперечило Закону «Про мови в Українській РСР»
- В сприяло росіянізації системи освіти в УРСР
- Г відновлювало практику політики «українізації» 1920-х рр.

2. Які з наведених фактів творчої біографії належать Василю Симоненку?

А письменник, громадський діяч, автор трилогії «Прапорonoсці», романів «Тронка», «Собор», «Берег любові»

Б поет, автор збірок «Лебеді материнства», «Земне тяжіння», «самвидавської» сатири «Злодій», «Некролог кукурудзяному качанові»

В публіцист, автор «самвидавської» праці «Лихо з розуму»; головний редактор часопису «Український вісник»

Г письменник, літературознавець, автор «самвидавської» праці «Інтернаціоналізм чи русифікація?»

3. Укажіть прізвище видатного вченого в галузі ракетобудування?

- А Б. Патон
  - Б С. Корольов
  - В М. Амосов
  - Г О. Антонов
- без відповіді

4. Щодо якої події український режисер Лесь Танюк записав у щоденнику: «У нормальній державі митець міг би подати до суду за знищення його твору, це приватна власність, закон охороняє... Те, що вони зробили..., справляє враження нової кампанії, хтось хоче дуже підігріти сковорідку, аби там підсмажити грішників-шістдесятників?»

- А заснування Шевченківської премії
- Б святкування 100-річчя від дня народження Івана Франка
- В знищення вітража «Шевченко. Мати» у Київському університеті
- Г цензура творів Ліни Костенко
- Д гоніння на В. Стуса

5. Укажіть українського науковця, який працював над удосконаленням технологій електрозварювання та очолив Академію наук УРСР?

- А Борис Патон
- Б Іван Дзюба
- В Микола Амосов
- Г Віктор Глушков

5. Домашнє завдання

1. Перегляньте відео-матеріал.
2. Опрацюйте конспект уроку.
3. Дайте відповіді на питання.
4. Виконайте самостійну роботу.

Якщо у вас виникнуть запитання, напишіть на електронну пошту anastasiamegei@ukr.net. У темі листа вказати прізвище та ім'я, номер групи, назву навчальної дисципліни.